

ISKOLÁK ÉS DROGOK: EGÉSZSÉGÜGYI ÉS TÁRSADALMI VÁLASZOK

EMCDDA recenzió

HUMLI VIKTÓRIA

Egy igen fontos tényező, amely befolyásolhatja a kábítószer-használatot, a használattal kapcsolatos problémákat és a megfelelő válaszreakciók kiválasztását, az a környezet, amelyben a fogyasztás történik. Legújabb EMCDDA recenziónk az iskolai szerhasználattal, illetve a szerhasználat iskolában megjelenő problémáival foglalkozik.

Ez a minikalauz átfogó áttekintést ad arról, hogy milyen tényezőket kell figyelembe venni a kábítószerrel kapcsolatos iskolai problémákra adott egészségügyi és szociális válaszok tervezése vagy végrehajtása során. Áttekinti a rendelkezésre álló beavatkozásokat és azok hatékonyságát, valamint figyelembe veszi a politikára és végrehajtásra gyakorolt hatásokat is (URL1).

Áttekintés

Kulcskérdések

A serdülőkor és a fiatal felnőttkor olyan életszakaszok, amelyek gyakran megnövekedett kockázatvállalással és kísérletezéssel járnak, ami magában foglalhatja a szerhasználatot is. Az általános- és felsőoktatás a fiatalok elérésének fontos helyszínei, bár egyes veszélyeztetett alcsoportok nem

feltétlenül vannak itt jelen. Az iskolákban a kábítószerrel kapcsolatos beavatkozások főként a szerhasználat megkezdésének megelőzésére vagy késleltetésére, valamint az egészséges döntéshozatalt és szocializációt támogató készségek fejlesztésére összpontosítanak.

Az iskolák fontos helyszínt biztosíthatnak a veszélyeztetett egyének korai azonosításához is, beleértve a sérülékeny személyiségjegyekkel rendelkező fiatalokat, akik számára igen hasznosak lehetnek azok a célzott beavatkozások, amelyek csökkentik a kábítószer-használati zavarok kialakulását. Az idősebb tanulók és főiskolai/egyetemi hallgatók esetében a kontrollált használat és a fogyasztás csökkentése a beavatkozások fő célja.

Bizonyítékok és válaszok

A kábítószer-használat az iskolai populáció körében általában alacsony, és többnyire a viselkedési problémák és a kockázatkeresés része lehet. A beavatkozásoknak ezért inkább a kockázatos és impulzív viselkedés tágabb meghatározó tényezőivel kell foglalkozniuk, mint a szerhasználat önmagában.

A legtöbb iskolai prevenciós beavatkozás célja, hogy a teljes tanulói közösségre és a tanári karra is hatást gyakoroljon. A jelenlegi, bizonyítékok által alátámasztott intézkedések közé tartoznak:

- univerzális prevenciós programok, amelyek a szociális kompetenciák, az elutasítási készségek és az egészséges döntéshozataltal kapcsolatos képességek fejlesztésére összpontosítanak;
- a szerhasználattal kapcsolatos iskolai rendelkezések;
- a tanulást elősegítő, védő és gondoskodó oktatási környezet kialakítását célzó beavatkozások, amely

egyértelmű szabályokat állapít meg a szerhasználattal kapcsolatban.

További hasznos megközelítés lehet még a szülőket bevonó rendezvények szervezése, valamint a kortársaktól a kortársaknak szóló megközelítések alkalmazása.

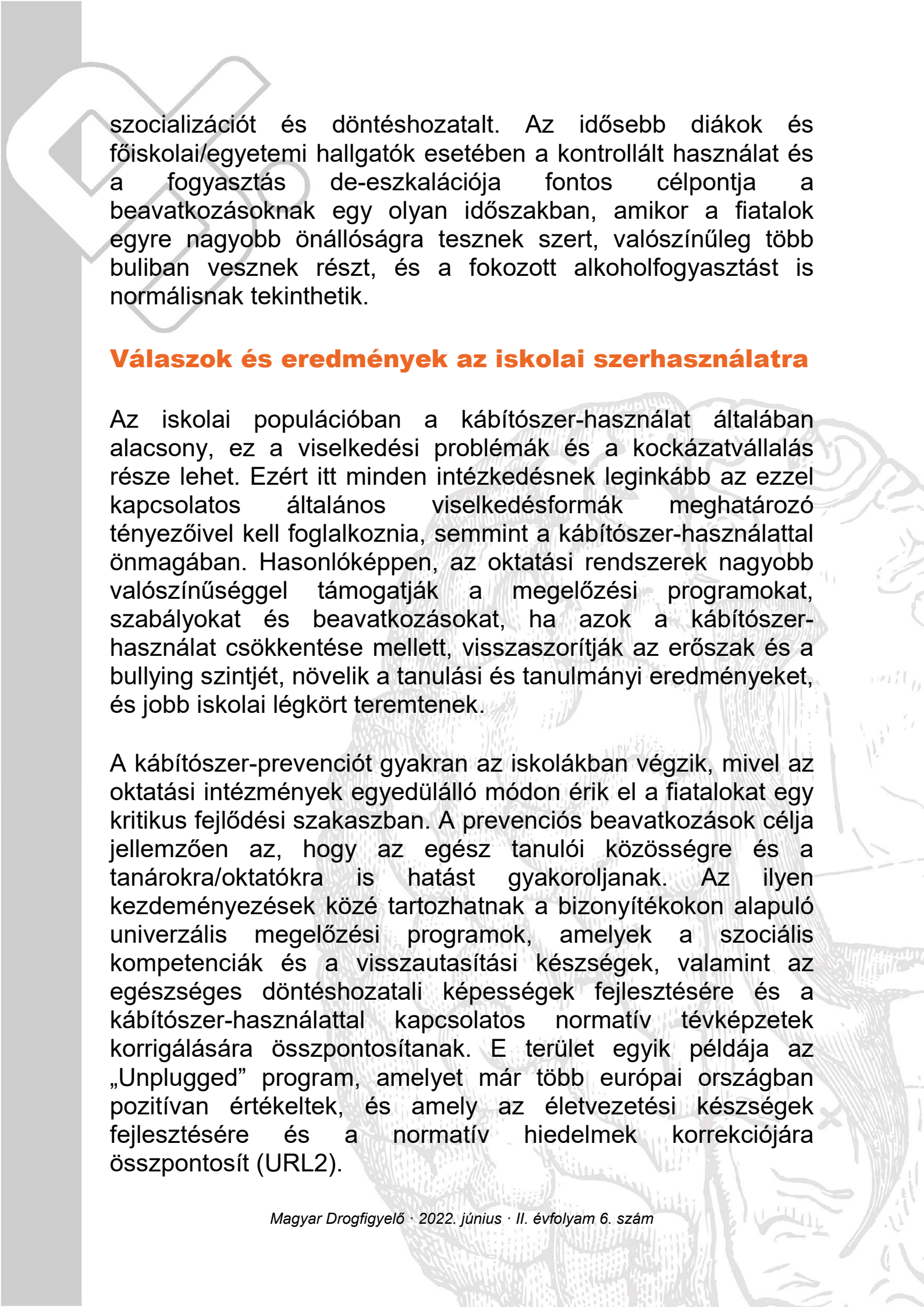
Európai kép

Az európai országokban a kábítószer-használat megelőzését célzó iskolai alapú intervenciók köre mind az alátámasztó bizonyítékok, mind pedig az ellátás szintje tekintetében eltérőek. A bizonyítottan hatékony beavatkozások közül a dohányzási tilalmat és a kábítószer-használattal kapcsolatos iskolai szabályokat az országok többségében alkalmazzák. Ugyanakkor széles körben beszámoltak a csak tájékoztatásra irányuló beavatkozásokról is, amelyek nem bizonyultak hatékonynak a kábítószer-használat csökkentésében.

A kábítószer-használattal és az iskolákkal kapcsolatos legfontosabb kérdések

A serdülőkor és a fiatal felnőttkor olyan életszakasz, amely gyakran kockázatkereséssel és kísérletezéssel jár, beleértve a szerhasználatot is. Ebben az összefüggésben az általános-, közép- és főiskolák/egyetemek kiemelten fontos helyszínek a fiatalok elérésében. Lehetőséget nyújthatnak a veszélyeztetett személyek azonosítására és bevonására is, mint például a sérülékeny személyiségjegyekkel (például gyenge impulzuskontrollal) rendelkező fiatalok és az iskolát kerülők, akiknél fokozottan fennáll a kábítószer-használat kialakulásának kockázata.

Az általános-, és középiskolákban a fő hangsúly a szerhasználat megkezdésének megelőzésére vagy késleltetésére, valamint a fiatalok személyes és szociális készségeinek fejlesztésére fókuszálódik. A programok további célja, hogy általánosságban támogassák az egészséges

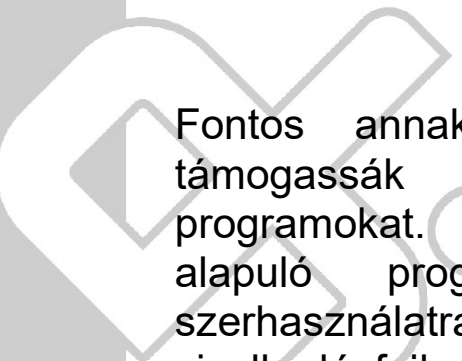

szocializációt és döntéshozatalt. Az idősebb diákok és főiskolai/egyetemi hallgatók esetében a kontrollált használat és a fogyasztás de-eszkalációja fontos célpontja a beavatkozásoknak egy olyan időszakban, amikor a fiatalok egyre nagyobb önállóságra tesznek szert, valószínűleg több buliban vesznek részt, és a fokozott alkoholfogyasztást is normálisnak tekinthetik.

Válaszok és eredmények az iskolai szerhasználatra

Az iskolai populációban a kábítószer-használat általában alacsony, ez a viselkedési problémák és a kockázatvállalás része lehet. Ezért itt minden intézkedésnek leginkább az ezzel kapcsolatos általános viselkedésformák meghatározó tényezőivel kell foglalkoznia, semmint a kábítószer-használattal önmagában. Hasonlóképpen, az oktatási rendszerek nagyobb valószínűséggel támogatják a megelőzési programokat, szabályokat és beavatkozásokat, ha azok a kábítószer-használat csökkentése mellett, visszaszorítják az erőszak és a bullying szintjét, növelik a tanulási és tanulmányi eredményeket, és jobb iskolai légkört teremtenek.

A kábítószer-prevenációt gyakran az iskolákban végzik, mivel az oktatási intézmények egyedülálló módon érik el a fiatalokat egy kritikus fejlődési szakaszban. A preventív beavatkozások célja jellemzően az, hogy az egész tanulói közösségre és a tanárookra/oktatókra is hatást gyakoroljanak. Az ilyen kezdeményezések közé tartozhatnak a bizonyítékokon alapuló univerzális megelőzési programok, amelyek a szociális kompetenciák és a visszautasítási készségek, valamint az egészséges döntéshozatali képességek fejlesztésére és a kábítószer-használattal kapcsolatos normatív tévképzetek korrigálására összpontosítanak. E terület egyik példája az „Unplugged” program, amelyet már több európai országban pozitívan értékeltek, és amely az életvezetési készségek fejlesztésére és a normatív hiedelmek korrekciójára összpontosít ([URL2](#)).

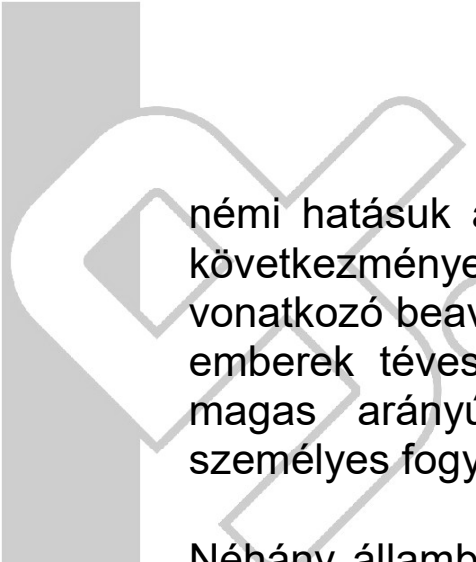

Fontos annak biztosítása, hogy az iskolai irányelvek támogassák a kábítószer-használattal kapcsolatos programokat. Rendelkezésre állnak olyan, bizonyítékokon alapuló programok, amelyek nem kifejezetten a szerhasználatra, hanem a szociális kompetenciára és a viselkedésfejlesztésre összpontosítanak, és ezek bizonyítottan pozitív hatással vannak az impulzuskontrollra, valamint az iskolai tanulási teljesítményre, az osztálytermi légkörre, és hosszabb távon hatással lehetnek a szerhasználatra és a mentális egészségre. Az ilyen kezdeményezések különösen az általános iskolákban lehetnek megfelelőek. Erre példa a „Good Behaviour Game” (URL3).

Számos bizonyíték van arra, hogy az integrált iskolai és egészségnevelési programok pozitív hatásúak. Hasonlóképpen, a családalapú és többkomponensű intervenciók esetében, amelyek a szülői stratégiák fejlesztését célzó tevékenységeket egészségneveléssel és magatartásfejlesztéssel kombinálják, szintén csökkenthetik a fiatalok körében a szerhasználatot.

Más megközelítésekkel kapcsolatban az eredmények kevésbé megbízhatóak, mint például a tanulók számára tanórán kívüli kreatív tevékenységek biztosítása. Míg más bizonyítékok arra utalnak, hogy az iskolákban végzett rövid távú beavatkozások kis mértékben, de pozitív hatással lehetnek az alkoholfogyasztás csökkentésére, ám az továbbra sem világos, hogy a kannabiszfogyasztásra van-e jelentős hatásuk. Nincs elegendő bizonyíték annak értékelésére sem, hogy a kortársak által vezetett intervenciók csökkenthetik-e a fiatalok kannabiszhasználatát.

A főiskolákon és egyetemeken, ahol a nagymértékű alkoholfogyasztást és kábítószer-használatot normálisnak vagy a diákélet fontos részének tekinthetik, a megelőzés középpontjában általában e feltételezések megkérdőjelezése áll. Az ilyen megközelítéseket az Egyesült Államokban meglehetősen széles körben alkalmazzák, és bizonyítottan van

némi hatásuk a káros alkoholfogyasztási magatartásra, bár a következmények általában csekélyek. A társadalmi normákra vonatkozó beavatkozások azon a feltevésen alapulnak, hogy az emberek téves elképzelései a társaik körében tapasztalható magas arányú szerhasználatról összefüggnek a fokozott személyes fogyasztással.

Néhány államban az iskolákban is végezhetnek drogteszteket. Ezekben az országokban azt feltételezik, hogy a drogtesztek végzése visszatartó erővel hat a kábítószer-fogyasztásra. Ezt az állítást azonban nem támasztja alá semmilyen bizonyíték, és ez a gyakorlat Európában nem túl gyakori. A kritikusok rámutatnak arra is, hogy az iskolai drogtesztelés a tanulók magánéletének megsértése, az iskola részéről a bizalom hiányát jelzi, és a kábítószer-fogyasztással kapcsolatos kockázatok növekedéséhez vezethet. Nem létezik olyan bevált gyakorlat sem, amely megmutatná, hogy mely eljárások a leghatékonyabbak a pozitív eredményt mutató tanulók nyomon követése és támogatása terén. Ezért ez jelenleg nem ajánlott beavatkozás.

Európai kép: beavatkozások elérhetősége a kábítószerrel kapcsolatos problémák és az iskolák esetében

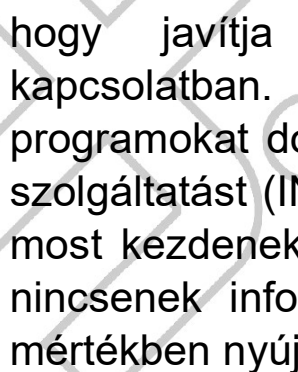
Az európai országokban a kábítószer-fogyasztás megelőzésére alkalmazott iskolai alapú intervenciók köre mind az alátámasztó bizonyítékok, mind a kínálat szintje tekintetében eltérő. Az egyes országokban a különböző típusú beavatkozásokra vonatkozóan bejelentett ellátási szintek szakértői értékelése azt mutatja, hogy az iskolai dohányzási tilalmakat a legtöbb országban teljes mértékben végrehajtják. A kábítószer-használattal kapcsolatos iskolai szabályozásokat Európa legtöbb országában teljes mértékben vagy széles körben kidolgozták, míg a személyes és szociális készségek fejlesztésére irányuló beavatkozások kevésbé elterjedtek.

Jelentős számú ország számol be teljes vagy széles körű intervenciós rendelkezésekről, azonban ezek eredményei nem kellőképpen tisztázottak. A jelentések körülbelül kétharmada számol be olyan rendelkezésekről, amelyek kizárólag tájékoztatásra irányuló programokat foglalnak magukban, egyharmaduk pedig a törvény képviselőinek látogatásáról szól. Bár ritkán, de néhány európai országban iskolai drogtesteket is alkalmaznak. Megjegyzendő, hogy az intervenció mibenléte országonként nagyon eltérő lehet.

Azon egyéb programok, amelyeknek ismerjük az eredményét, pl. a kortársak közötti programok, nem túl gyakoriak. A kreatív tanórán kívüli tevékenységek és a szülőknek szóló rendezvények gyakrabban fordulnak elő, és a legtöbb ország beszámol valamilyen szintű szolgáltatásról ezek közül.

Néhány iskolában korai felismerési beavatkozásokat alkalmaznak, amelyek gyakran a kábítószer-használó számára, vagy a kábítószer-használat magas kockázatának kitett fiatalok számára nyújtott tanácsadáson alapulnak. Erre példa a kanadai „Preventure” program, amelyet pozitívan értékelték, és amelyet Csehországban és Hollandiában is alkalmaznak (URL4).

A társadalmi normákra vonatkozó beavatkozások azon az alapfeltevésen alapulnak, hogy a kortársak körében a szerhasználat magas arányáról alkotott téves vélekedések a fokozott személyes szerhasználattal függenek össze. Egy nemzetközi kutatási projekt (SNIPE, Social norms intervention for the prevention of polydrug use) hét európai országban vizsgálta, hogy ez a helyzet valóban fennáll-e. A tanulmány megállapította, hogy sok a téves elképzelés a szerhasználat tekintetében: egy sor kábítószer (kannabisz, kokain, ecstasy, amfetaminok, hallucinogének, szintetikus kannabinoidok és inhalálószer), valamint a nem orvosi rendelvényre kapható stimulánsok (pl. a Ritalint azért használják, mert úgy gondolják,

hogy javítja a kognitív teljesítményt) fogyasztásával kapcsolatban. Európában jelenleg normákon alapuló programokat dolgoznak ki és tesztelnek, köztük egy webalapú szolgáltatást (INSIST), amelyet sikeres kísérleti fázist követően most kezdenek bevezetni Németországban. Jelenleg azonban nincsenek információk arról, hogy a felsőoktatásban milyen mértékben nyújtanak kábítószerrel kapcsolatos intervenciókat.

Xchange megelőzési nyilvántartás

Az „Xchange” egy bizonyítékokon alapuló megelőzési programok online nyilvántartására szolgáló adatbázis (URL5). Olyan beavatkozásokat mutat be, amelyekről európai értékelő tanulmányok bizonyították, hogy ígéretes eredményeket hoztak a szerhasználattal kapcsolatban. A programok hatékonyságára vonatkozó adatok szolgáltatásán túl a nyilvántartás - amely az EMCDDA „Best practice” portálon érhető el (URL6) - információkat nyújt az egyes európai országokban e programokat végrehajtó szakemberek tapasztalatairól is. Ez lehetővé teszi a döntéshozók számára, hogy felmérjék, mennyire könnyen megvalósíthatók a programok a különböző társadalmi, kulturális és szervezeti kontextusokban. Segíti továbbá a prevenció szakembereket abban, hogy tanuljanak egymástól és e programokról tapasztalatot cseréljenek.

A kábítószer-fogyasztás megelőzésére irányuló hatékony iskolai beavatkozásokra példa az „Unplugged” és a „Sobre Canyes i Petes” program. Az „Unplugged” program előnyösnek bizonyult az alkohol, a dohány és a tiltott kábítószerek serdülőkori használatának megelőzésében. Ez egy olyan iskolai program, amely a kritikus gondolkodásra, a döntéshozatalra, a problémamegoldásra, a kreatív gondolkodásra, a hatékony kommunikációra, az interperszonális kapcsolati készségekre, az önismeretre, az empátiára, az érzelmekkel és a stresszel való megbirkózásra, a normatív meggyőződésekre és a kábítószeres káros egészségügyi hatásaira vonatkozó ismeretekre összpontosító elemeket tartalmaz.

A „Sobre Canyes i Petes” program egy univerzális, iskolai alapú beavatkozás, amelyről megállapították, hogy potenciálisan hasznos lehet annak megelőzésében, hogy a serdülők a kannabisz nem, vagy csak szórványosan történő használatáról a rendszeres kannabiszhasználat felé haladjanak. A tevékenységek közé tartozik a kannabiszhasználattal kapcsolatos tájékoztatás, a kannabiszhasználat kockázatainak és következményeinek megvitatása, valamint a kannabiszkínálat visszautasítására vonatkozó készségfejlesztés. Van egy családi komponens is, amelynek keretében a szülők útmutatást kapnak arról, hogyan beszéljenek a kannabiszról gyermekeikkel (URL7).

A szabályozás és azok alkalmazásának következményei

Alapvetések

- A serdülőkor és a fiatal felnőttkor olyan életszakasz, amely kockázatvállalással és kísérletezéssel jár, és amely magában foglalhatja a szerhasználatot is. Az oktatási intézményeknek kulcs szerepük van a célzott beavatkozások szempontjából veszélyeztetett személyek azonosításában.
- Az oktatási rendszereknek lehetővé kell tenni, hogy az iskolák és főiskolák bizonyítékokon alapuló megelőzési programokat biztosítsanak és megfelelő rendelkezéseket vezessenek be a kábítószer-használat kezelésére. Ezeknek nemcsak a kábítószer-használat csökkentésére kell irányulniuk, hanem az erőszak és a zaklatás előfordulásának mérséklésére, a tanulás javítására, a jobb tanulmányi eredmények előmozdítására és a kellemesebb iskolai légkör megteremtésére is.
- A politikai döntéshozók, az iskolai igazgatás és a szülők körében gyakran népszerűek azok a prevenciós

megközelítések, amelyeknek a hasznára nincs bizonyíték, de egyre több beavatkozás bizonyítottan működik, és ezeket kell előnyben részesíteni.

Lehetőségek

- Az iskolák fontos elérési pontok a serdülőkorúakhoz és a szüleikhez.
- Az erőforrások hatékonyabb felhasználását jelentené, ha olyan rendszereket hoznának létre, amelyek az oktatási intézményeket arra ösztönzik vagy kötelezik, hogy a hatástalan megközelítések helyett bizonyítékokkal alátámasztott beavatkozásokat hajtsanak végre.
- Biztosítani kell a fenti szolgáltatásokhoz szükséges támogatásokat.

Hiányosságok

A felsőoktatásban folyó hatékony programokra vonatkozó bizonyítékok nagyon korlátozottak, de a fiatalok életének ez a szakasza a kábítószer-fogyasztás magas kockázatával jár, ezért megfelelő programokra van szükség ebben a környezetben.

Források

URL1: https://www.emcdda.europa.eu/publications/mini-guides/schools-and-drugs-health-and-social-responses_en

URL2: https://www.emcdda.europa.eu/best-practice/xchange/unplugged_en

URL3: https://www.emcdda.europa.eu/best-practice/xchange/good-behaviour-game_en

URL4: https://www.emcdda.europa.eu/best-practice/xchange/personality-targeted-substance-misuse-intervention-preventure_en

URL5: <https://www.emcdda.europa.eu/best-practice/xchange>

URL6: https://www.emcdda.europa.eu/best-practice_en

URL7: https://www.emcdda.europa.eu/best-practice/xchange/sobre-canyes-i-petes_en

